

Ліки зцілюють тіло, а книга - душу

Біблія

№ 4 (79)
2021
(квітень)

ТЕРАПЕВТ

Видається з 1 жовтня 2014 року

*Бюлетень Наукової бібліотеки
Харківського національного медичного університету*

Літературні екранізації

Нова рубрика

«Ти ж любиш Пуаро!»

C. 3-9

Зміст

Літературні екранізації

Ти ж любиш Пуаро!

Н. Гаєва.....С. 3-9

Недуги великих

Федір Михайлович Достоевський .

Л. Скрипченко, В. Віскова.....С. 10-12

Фотопогляд

Харківський мінливий квітень

О. Русанова.....С. 13

Хроніка подій

Актуальні проблеми вищої медичної освіти і науки

І. Киричок.....С. 14

Чорнобильська трагедія: погляд через 35 років

В. Серпухова.....С. 15

Анонси подій,

Вітання з днем народження

.....С. 16

Літературні екранізації

Наталія Гаєва

«Ти ж любиш Пуаро!»

Одного разу чоловік запропонував мені передивитись одну з останніх екранізацій про Еркюля Пуаро: міні-серіал за одним з найвідоміших романів Агати Крісті (а який не найвідоміший?) «Вбивства за алфавітом» з Джоном Малковичем у головній ролі. Закручений сюжет розповідає про вбивцю, який здійснює злочини в особливо таємничій атмосфері та ще й в алфавітному порядку — це для тих, хто не пам'ятає сюжет або не читав.

Джон Малкович

По-перше, якось я не дуже уявляю Малковича у цій ролі: так, він геніальний актор, і не позбавлений комедійного таланту, лауреат багатьох премій і неодноразовий номінант на Оскар у тому числі, здатен і роль табурета зіграти й отримати премію, але Пуаро?! Ні, за складність втілення персонажа я не подумала...

Твори Агати Крісті читані, перечитані, екранізувались багато разів, під впливом авторського опису та екранних героїв у кожного, певно, склався свій образ улюбленого персонажа. Зріст, зовнішність, дивакуваті ма-

Остін Тревор

нери... Високий Малкович (тут же згадала Альфреда Моліну) не уявлявся мені у ролі невисокого на зріст, пухкенького і де-що манірного та зарозумілого Пуаро...

На всі мої зауваження та причини за і проти перегляду, мій чоловік сказав: «Ти ж любиш Пуаро! Подивися, а сподобається чи ні — не важливо».

Перш ніж залягти перед телевизором та передивитись серіал і скласти врешті-решт власну думку про нову екранізацію, я згадала інші, вже бачені мною, і не тільки, екранізації та акторів, які втілювали цей незабутній образ на екрані. Хоч масштабні кінематографічні та телевізійні розкопки я не проводила, згадала доволі багатьох...

Першим виконавцем легендарної ролі був британець Остін Тревор — в 1931 році у фільмі «Алібі». За словами самого актора, Twickenham Film Studios обрали його на роль вже досить популярного, на той момент, літературного персонажа, через вміння копіювати французький акцент. При цьому сам актор не відповідав образу Пуаро, наведеного авторкою, бо був доволі струнким і головне — не носив вусів. Це не зашкодило екранізації, фільм мав великий успіх, а Остін Тревор втілював образ Пуаро ще у двох екранізаціях: «Чорна кава» і «Смерть лорда Еджвера». Передивилась, послухала англійську і французьку англійську...

У 1965-му Metro-Goldwyn-Mayer знімає «Вбивства за алфавітом» з Тоні Рендаллом, американським актором, коміком та співаком у ролі Пуаро. Відомо, що Агаті Крісті не сподобалась екранізація, здалося що з її книги намагаються зробити буфонаду, а Пуаро схожий на клоуна. Фільм вийшов дійсно кумедний, втім, з успіхом демонструвався в кінотеатрах, а потім на ТБ. Дивне відчуття...

У 1974 році G.W. Films Limited випустила на екрани одну з найвідоміших і високо оцінених екранізацій роману Агати Крісті «Вбивство в Східному експресі». Шість номінацій на нагороду Американської кіноакадемії і десять на премію BAFTA. Блискучий акторський склад, у головній ролі талановитий Альберт Фінні. На момент зйомок актору було менше 40 років, що зовсім не відповідало віку літературного персонажа, накладання гриму потребувало багато часу... Фінні навіть вигадав легенду, що його гримували прямо уві сні, оскільки був задіяний у багатьох постановках і в кіно, і в театрі й засинав при найменшій можливості. Картина отримала визнання глядачів і критиків: більшість експертів вважає — фільм дивиться на одному диханні і є своєрідним еталоном екранізацій книг Агати Крісті. Чому ж мені не подобається? Я передивилась ще раз цю картину, і Фінні в ролі Пуаро здався якимось невпевненим, суперечливим, непереконливим...

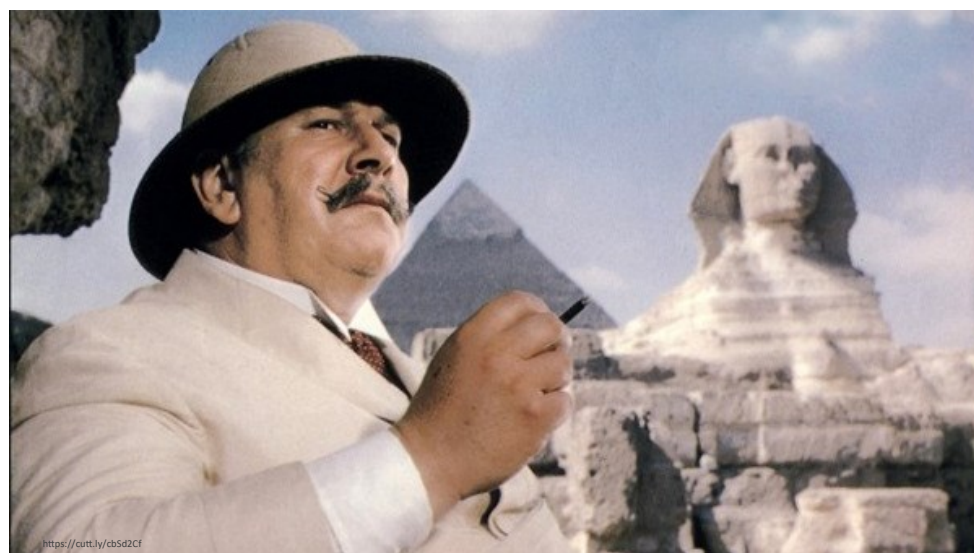
У 1978 році в екранізаціях творів Агати Крісті почалася доба Пітера Устинова. Цікаво, адже приміряти вуса Пуаро Устинов був змушений якраз через відмову Альберта Фінні зніматися в наступних екранізаціях. Нову картину «Смерть на Нілі» знімає Paramount Pictures. За сюжетом події відбуваються в Африці, і Фінні боявся зашкодити здоров'ю. А Устинов єгипетського пекла не злякався, з його легкої руки бель-

Тоні Рендалл

Альберт Фінні

Пітер Устинов

гійський детектив з брюнета перетворився на блондина з пшеничними вусами, про що дочка Агати Крісті Розалінда Гікс заявила: «Це хто завгодно, але не Еркюль!».

І глядачі, і критики часто порівнюють ці дві екранізації — і не на користь першої. Але підкреслюю той факт, що Пітеру Устинову вдалося переіграти Альберта Фінні. Пуаро в Устинова вийшов цікавіше, глибше і чарівніше. Він, звичайно, затовстий для цієї ролі (чого вже там), зате сповнений такої ставної солідності, іронії і панства — пан, справжнісінький пан — більш властивим пізньому Пуаро, що будь-які зовнішні невідповідності здаються неважливими. За десять років знаменитий британський актор зіграв Еркюля Пуаро в шести картинах («Зло під сонцем», «Побачення зі смертю», «Вбивство в трьох актах», «Дурість мерця» і «Тринадцять за обідом» («Смерть лорда Еджвера») і незмінно отримував високі оцінки тих самих глядачів і критиків. На мій погляд, Пітер Устинов впорався з роллю надзвичайно добре, просто його Пуаро — це Пуаро Пітера Устинова — не

Костянтин Райкін

було б інших, був би найліпший...

На теренах колишнього Радянського Союзу детективний жанр на телебаченні процвітав, що казати — глядачі полюбляють напругу і загадковість, трохи інтриги та страху на екрані. Та й творчість Агати Крісті завжди була надзвичайно популярною. Власний Еркюль Пуаро на радянських екранах з'явився у 1989 році на Мосфільмі в картині «Загадка Ендхауза». Роль бельгійського приватного детектива виконав Анатолій

Равикович, відомий вітчизняному глядачеві насамперед неперевершеною грою у фільмі «Покровські ворота».

Як це часто бувало в радянських фільмах, закордон на екрані зображували Прибалтійські республіки — у цій кінострічці литовське місто Каунас, а ролі англійців виконали литовські й латвійські актори. Радянський кінематограф «славився» неувагою до деталей — історичних чи будь-яких інших, мало відповідності англійським пейзажам та інтер'єрам... Та хто з нас так часто відвідував Лондон у 1989 році, щоб це помітити? На мій погляд, Пуаро у виконанні Равиковича дуже теплий, співчутливий, аж занадто інтелегентний... як і сам актор...

Нове століття — нові рішення, які, як нам відомо, не завжди супроводжує успіх...

Еталонною прийнято вважати гру Девіда Суше — саме він відмовився від надмірного гротеску у зображенні Пуаро, чим часто грішать інші екранізації. На відміну від гри Костянтина Райкіна в п'ятисерійному телефільмі «Невдача Пуаро», знятого за мотивами роману «Вбивство Роджера Екройда» студією International Media Projects у 2002 році. Чисто зовні Пуаро тут вигля-

Анатолій Равикович

дає як покруч Пуаро-Фінні і мопса, та артист однаково переконливо грає як серйозні, так і комічні сцени, останніх у цій постановці надзвичайно багато. Сам фільм залишив у мене змішане враження: по-перше зовнішність вітчизняних акторів якось не співпадає з образами англійців, а по-друге, не увага до деталей, чи то б пак — брак коштів на їхнє втілення, чи дійство занадто закручене і затягнуте — то вже третє, такий собі бенефіс Костянтина Райкіна...

Найдовше Пуаро на екрані втілював Девід Суше — британський актор не розлучався з фірмовим капелюхом «казанком» і тростиною протягом майже чверть століття з 1989-го по 2013 рік в телесеріалі «Пуаро Агати Крісті» створеному на телеканалі ITV. У семи десятках епізодів 13-ти сезонів творці серіалу, в число яких входила і дочка Агати Крісті Розалінда Гікс, показали майже всі твори, написані про бельгійського детектива, так що цю колекцію можна вважати майже повною (Агата Крісті зробила Пуаро головним героєм своїх 33-х романів та 51-го оповідання, що написані між 1920 і 1975 роками). Та сам Суше не читав творів про Пуаро, допоки йому не запропонували цю роль... Щоб вжитися в неї, актор прочитав все, що написано письменницею про Еркюля, ретельно готувався до втілення образу, щоб стати єдиним і неповторним... Актор писав: «Я почав писати свій особистий список звичок і характеру Пуаро. Я назвав його «досьє характеристик». Він склав 5 сторінок і докладно описав 93 різних аспекти життя. «У мене є список донині — фактично я носив його з собою на знімальному майданчику протягом всіх моїх років в якості Пуаро, так само як я давав копії цього протоколу кожному режисерові, з яким працював над фільмом про Пуаро». Список включав в себе навіть те, скільки ложок цукру детектив кладе

в чай, і багато інших дрібниць... Може завдяки цьому персонаж Суше вийшов і переконливим, і оригінальним?

Актор створив особливу ходу Пуаро, використавши опис Агати Крісті: «Пуаро перетнув галявину своїми швидкими дрібними кроками, його ноги були болісно закуті в лаковані туфлі». Перед зйомками Суше прискіпливо відбирав костюми, працював над голосом і разом з гримером перебрав не менш 40 пар вусів, поки не знайшов ідеальні. «Голос з'являється разом з вусами, — запевняв Суше. — Вони заважають руху моєї верхньої губи, так що у мене просто немає вибору. Якщо мені потрібно перезаписати діалог в студії після закінчення зйомок, я приклеюю шматочок чорної стрічки на губу, і це допомагає мені відновити голос Пуаро».

А ще вивчав бельгійську історію і традиції. Суше змушений був винайняти педагога, який поставив йому фламандський акцент, через який Пуаро за сюжетом частіше приймають за француза, хоча той був бельгійцем-біженцем,

Девід Суше

який постійно пирхав на місцеві англійські звичаї. До речі, предки Девіда Суше по лінії батька теж емігранти, походять з литовського міста Кретінг, і потрапили до Лондона в кінці XIX століття через Південну Африку.

Нарешті, сам актор з роками став пунктуальним і педантичним, як Пуаро. Члени його родини стали підмічати за актором його манію до порядку в домі, аж надмірну прискіпливість до підтримання

акуратності одягу тощо. Сам Девід Суше теж за собою це примічав...

Образ Пуаро, здається, назавжди залишиться невіддільним від актора Девіда Суше. Він отримав світове визнання за створення образу самого знаменитого детектива, отримавши цю роль буквально з рук сім'ї Агати Крісті. Актор постійно листувався з дочкою Агати Крісті в момент зйомок, і десь після виходу третього епізоду в одному с листів вона звернулась до Суше у такій формі: «Dear Poirot ...» Девід Суше був у захваті, але, і це парадоксально, за свою роботу так і не отримав жодної нагороди, хоча 5 разів номінувався на премію BAFTA.

Я дещо захопилась тим, як актор Девід Суше втілював образ неймовірного Пуаро на екрані... Тож, до інших екранізацій?

Осучаснену екранізацію класичного «Вбивства в Східному експресі», виконану у 2001 році для телебачення CBS Drama, вдалою я не вважаю. Дія роману в цій картині переноситься у XXI століття, коло персонажів суттєво зменшується, а детективна загадка отримує нове, досить банальне пояснення. Стамбул, рубіж тисячоліть, Пуаро перебуває в романтичних стосунках з красунею танцівницею Вірою Русаковою. Має летіти в Лондон, але його вмо-

Мансай Номура

вляють їхати потягом. Далі майже за текстом, хоча... Пуаро у фільмі 2001 року — життєрадісна людина, позбавлена смутку або загадки. В кінці йде під ручку зі своєю шикарною подружкою Вірою. У фільмі знялись на той час мало-відомі актори, єдиною зіркою можна вважати лише Альфреда Моліну, який виконав головну роль. Пам'ятаєте, я на початку свого есе згадувала цього актора? Поясню чому: не брехатиму, перегляд цього фільму залишив мене в деякому подиві — не можливо звикнути до того, що Пуаро на голову вищий за всіх інших. Біс із ним, можливо це такий нестандартний режисерський хід: завідома взяти на роль невисокого персонажа актора зростом під два метри. Правда, цей вибір на мій погляд дуже дивний. Цікаво, участь в такій своєрідній

постановці додала популярності актору?..

Далі ще одна екранізація «Вбивства...» здійснена Fuji TV, цю я не передивлялась. Довірилась відкритим джерелам інформації, тому і своєї думки виказати не можу. Вважається найдовшою екранізацією цього роману за всю історію постановок. Дійство перенесене у Японську імперію 30-х років XX століття, знаменитий детектив Сугуру Такеру (грає Мансай Номура) повертається «Східним експресом» з Симоносеки в Токіо. В якості нагороди за розкриття справи він отримав сушену рибу-фугу і не знає, куди її подіти... Японські пейзажі, імена героїв і фугу — це єдині відмінності японської версії 2015 року від тексту. В іншому, як відмічають і ті, хто дивився картину, і критики, дуже точне відтворення оригінального сюжету, з неймовірною увагою до деталей. Навіть вуса Сугуру Такеру справжній Пуаро цілком би схвалив. Детектив у цій постановці — звичайна людина, тільки дуже розумна — жартує, хвалить себе в міру, нормально спілкується з людьми. Судячи з фото, більшість героїв дуже красиві та значно молодші за наведений опис самої Агати Крісті.

Ще відмічають схильність японського кінематографа до надзвичайного перебільшення: якщо у Агати Крісті батько викраденої дівчинки був відомою, хорошою і сміливою людиною, то в японському кіно він ідеал. А лиходій —

Альфред Моліна

прояв самого диявола...

А що таке той самий сюжет очима сучасного режисера? У 2017 році Kinberg Genre, The Mark Gordon Company та Scott Free Productions зняли близький до тексту переказ того ж таки знаменитого (які твори Агати Крісті ми ще не знаємо?) роману «Вбивство у Східному експресі». В черговий раз знаменитий детектив намагається відпочити, в черговий раз його застає злочин, який необхідно розкрити. Еркюль Пуаро Кеннета Брани — зовсім не той огрядний чоловік похилого віку, яким має бути Пуаро за описом авторки. Детектив у його виконанні готовий вступити в сутичку з противником, і більше схожий на детектива-шпигуна — такий собі Пуаро-Бонд... Бонд... Джеймс Бонд... Це дуже динамічна постановка зі спецефектами: у фільмі постійно щось вибухає, а головні герої б'ються — і Пуаро — тримайтеся за стілець — володіє навичками рукопашного бою! Без цього «action movie» сучасному глядачу може не сподобатись? Можливо... Однак режисер і виконавець головної ролі Кеннет Брана доводить, що класичний англійський детектив цілком може перетворитися на епічний бойовик і не втратити елегантності. Як це йому вдається — створити майже повну імпровізацію і не відійти від теми? Якщо Ви не читали творів Агати Крісті, то залиши-

тесь у захваті побаченим, але я ж роман читала і добре його пам'ятаю. Пуаро Брана не дає можливості Вам поринути у процес розслідування, цей детектив сам на сам, всюди... Справжнісінький шпигун... Кеннет Брана неперевершений постановник-режисер і актор, але фільм він зняв про свого Еркюля Пуаро, а не героя оповідань Агати Крісті. І не Пуаро, якого я люблю... На мою думку...

Нарешті я добралася до Джона Малковича у ролі Пуаро. Цікаво подивитися на його інтерпретацію ролі зарозумілого бельгійського детектива у міні-серіалі BBC «Вбивства за алфавітом», який вийшов в 2018 році. Малкович з тростиною, сивую іспанською борідкою і в капелюсі грає бельгійського детектива з англійським акцентом?!

Ви теж здивовані, як і я? А де ж пишні вуса Пуаро і бельгійський акцент — ключові грані культового персонажа, втрата їх робить улюбленого героя геть іншою людиною. Ви скажете: «Хіба це важливо, хіба за це ми цінуємо і любимо Пуаро?! А як же його розум, талант підмічати важливе у найдрібніших деталях, і те, як працює його мозок?!».

Актор визнавав в інтерв'ю Radio Times: «... зображення ризикувало дратувати пуристів, фанатам може дійсно не сподобатися, і на це немає ні найменшого виправдання, бо вуса і акцент дійсно мають

Кеннет Брана

значення. Такі зміни узгоджені з спадкоємцями творчості Агати Крісті...». «Нічого неприємного або непоборного. Але всі знають, як любимо цей персонаж, і можуть бути певні занепокоєння через те, що ми не проявили поваги... У нашій версії Пуаро прожив в Англії 20 років і зробив величезні зусилля в напрямку того, щоб не здаватися іноземцем. Він говорить, як справжній англієць. Можливо, шанувальники Пуаро і Крісті зненавидять такі зміни, я не знаю...», — розповідав Малкович. Не так сталося, як гадалось?

Повторюю, це не перша спроба перенести сюжет роману «Вбивство за алфавітом» на екран і ще раз зазначу: в 1965 році MGM випустила фільм з Тоні Рендаллом в головній ролі, а в 1992-му на телеканалі ITV знято епізод з незрівнянним Девідом Суше. Чим же так примітна нова екранізація? І наскільки її можна назвати «черговою»? Давайте розберемося...

Мабуть, головна особливість нової екранізації — вибір актора на головну роль. Джон Малкович — це дивний вибір, і це не тільки за його високий зріст. За актором закріпилося амплуа харизматичного лиходія (я б сказала, що його комедійний талант проявився вже у наш час), і бачити його в ролі бельгійського детектива незвично, тим більше, що і сам персонаж піддався глибоким внутрішнім змінам. Це не іронічний і лукавий персонаж Девіда Суше і не поважний Пітер Устинов або романтичний і патетичний герой Кеннета Брани. Образ Еркюля Пуаро у Джона Малковича багато

в чому трагічніший. На самому початку історії ми бачимо його дещо розгубленим, навіть невпевненим у собі, затворником забутих майже усіма, втомленим від життя із якоюсь таємницею з свого минулого. В процесі розслідування герой змінюється, ніби відроджується, набуває впевненості і повертає свою минулу велич і гордість. Замість канонічних помічників Еркюля Пуаро — капітана Гастінгса і старшого інспектора Джеппа — поліцію уособлює молодий, завзятий і надмірно самовпевнений інспектор Кроум. Він якось не горить бажанням співпрацювати з колись всесвітньо відомим детективом, не вірить йому, підозрює...

Послідовність дій в серіалі дещо змінена і це збиває з пантелику; відеоряд є більш видовищним, а фінал доволі несподіваним, але тільки для тих, хто не читав оригіналу. Автори серіалу не втримались і від натяків на сучасність — відобразили нетерпимість до біженців та іноземців тощо. Змінилася і сама біографія головного героя — про минулу роботу у поліції Королівства Бельгії вже не йдеться... Дуже добре знімальникам вдалось відтворити на екрані атмосферу у Великій Британії 30-х років ХХ століття, яка стала більш реалістичною і в той же час більш містичною. Легкість і якась іронія змінилися похмурістю, а головний герой потерпає від гірких спогадів та думок... Складається враження, що актор просто грає когось іншого... Пуаро у Малковича зовсім не вийшов?!..

Що ж... Агата Крісті у своїх творах описує Еркюля Пуаро як людину невеликого зросту, з яйцеподібною головою, чорним волоссям, яке з віком він починає фарбувати, «котячими очима» зеленого кольору, маніакально доглянутими одягом — на ньому немає жодної пилінки, взуттям та вусами — «Пишна, унікальна краса» — так сам Пуаро називає

свої вуса, які є предметом його гордості. Манера Пуаро одягатися не змінюється з роками, з плином часу виглядає застарілою: «Гастінгс, чому ці дідки дивляться на мене, а потім штовхають один одного і сміються? — По-моєму, Пуаро, вони ніколи не бачили таких як Ви».

В його будинку панує ідеальний порядок і все стоїть на своїх місцях. Ця майже маніакальна пристрась допомагає і в розкритті злочинів. Пуаро дуже пунктуальний, носить з собою кишеньковий годинник, завжди дотримується певного балансу на банківському рахунку — 444 фунта 4 шилінги 4 пенси.

Описуючи свого героя і часто підкреслюючи особливості зовнішності Пуаро, Агата Крісті немов трохи глузує над ним — розкішні вуса і обожнювання їх детективом представляють важливі аспекти його характеру: марнославство і абсолютну впевненість в собі. Прискіпливість Пуаро до своєї власної зовнішності — з цими неперевіреними вусами, вінцем слави — відображає те, що він відрізняється від загалу суспільства. Пуаро не відрізняється скромністю і відкрито називає себе визначною особистістю, ця риса є для Пуаро свого роду маскою, якою він приховує свою внутрішню вразливість. Розслідування, як правило, завершує драматично, театралью. Саме тому ніколи не посвячує в свої висновки ні капітана Гастінгса, ані інспектора Джеппа та інших помічників, залишає

всі подробиці і рішення чергової головоломки на «останній акт». Пуаро добре володіє англійською, але іноді говорить із сильним акцентом, «забуваючи» окремі слова: «... говорить із сильним акцентом, всі починають думати, що це простий іноземець, який навіть не вміє говорити англійською, і не звертають на нього уваги...». Частото такий прийом допомагає Пуаро знайти злочинця, не привертаючи зайвої уваги...

Письменниця чітко не описує дату його народження та вік. В книгах проходили роки й десятиліття, а цей персонаж не старішав. Є здогадка, що він народився в бельгійському місті Елцельс 1 квітня 1850 року. Однак, неможливо знайти підтвердження цього в жодному романі. Формально Еркюль Пуаро «прожив» 125 років і став єдиним вигаданим персонажем, який удостоївся некрологу на першій сторінці «The New York Times»: «August 6, 1975. Hercule Poirot Is Dead; Famed Belgian Detective».

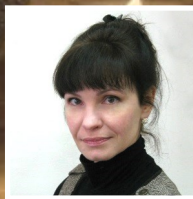
До чого це я? Я що, дійсно люблю Пуаро? Або можливо я люблю не стільки літературний персонаж, а скоріше те, як його втілював на екрані актор Девід Суше у телесеріалі «Пуаро Агати Крісті»?! До речі — вуса Девіда Суше я б не назвала розкішними, скоріше піжонськими... Хм... є над чим поміркувати. А будуть довгі вихідні — передивлюсь улюблений телесеріал... І на завершення рекомендую: українська озвучка серіалу від студії «Так Треба Production» — надзвичайна!

Використані джерела:

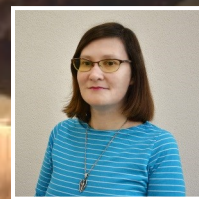
1. Агата Крісті // Вікіпедія. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Агата_Крісті. – Дата перегляду 12.04 2021.
2. Еркюль Пуаро // Вікіпедія. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Еркюль_Пуаро. – Дата перегляду 12.04 2021
3. Кристи А. Собрание сочинений: в 20-ти т. / А. Кристи ; пер. А. А. Креснин, сост., ред. А. П. Левада. – Харків : ООО Лианда, 1990. Т.15-16 : Зло под солнцем. Третья. Трагедия в трех актах. Загадка «Чимниз» : романы. – 1993. – 799 с.
4. Кристи А. Тайнственное происшествие в Стайлз : романы, рассказы / А. Кристи. – Новосибирск : Новосибирское книжное издательство, 1990. – 477 с.
5. Кристи А. Убийство в алфавитном порядке / А. Кристи ; пер. с англ. О. Гасско ; худож. С. Козаченко. – Москва : Вся Москва, 1990. – 173 с.
6. Девід Суше о роли Пуаро // Википедия. – Режим доступу : <http://puaro-tv.com/more/>. - Дата перегляду 12.04 2021.

Несудби великих

Лариса Скрипченко

Віра Віскова

Федір Михайлович Достоевський

Сторінки біографії геніїв — загадкові, побутові або особисті, надають нам психологічний портрет автора. Їх твори найчастіше містять багато автобіографічних аспектів. Проникнення в душу й аналіз моральних та філософських питань впливають на світогляд людини, її духовне життя. Одним з таких найвизначніших письменників, мислителів, публіцистів світової літератури є Федір Михайлович Достоевський.

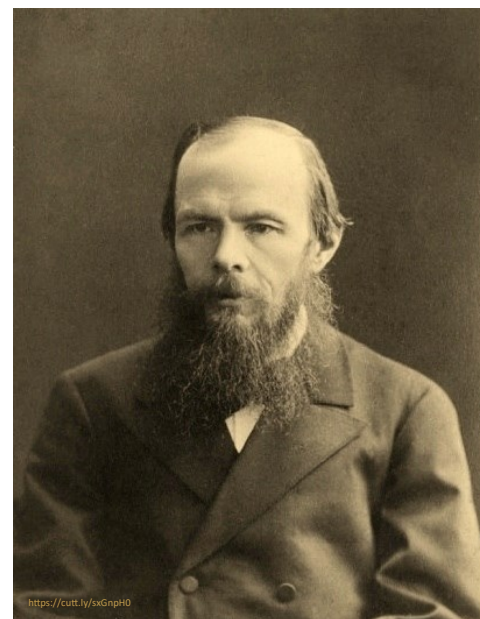
Федір Достоевський народився 11 листопада 1821 року в Москві, в родині лікаря шпиталю для бідних. Майбутній письменник отримав освіту вдома та у приватній школі. Його мати, Марія Федорівна Нечаєва, походила з консервативної купецької родини. Вона мала художній й музичний талант та, як визначав сам письменник, зіграла значну роль в формуванні творчого розуму Федора, хоча й рано померла від туберкульозу. Після смерті матері дітей виховував батько Михайло Андрійович, який, на жаль, був не кращим взірцем для дітей — він відрізнявся крайньою скупістю, був людиною конфліктною і жорстокою.

Діти в родині Достоевських мали хист до творчості. Цікаво, що літературним талантом володів не лише Федір Михайлович Достоевський. Старший брат — Михайло Михайлович був письменником, драматургом, перекладачем (оповідання «Воробей» (1848), комедія «Старшая и мень-

шая» (1851), перекладав твори В. Гюго, І. Гете, Ф. Шиллера). Письменницьким талантом володів також молодший брат Андрій Михайлович, головний архітектор Єлисаветграда (нині м. Кропивницький, Україна). Його літературні здібності знайшли відображення в єдиному відомій книзі мемуарів «Воспоминания» (1930) [1].

Федір Михайлович Достоевський одержав диплом військового інженера і почав працювати у міністерстві оборони. Через нудьгу на роботі і невеликий прибуток від власного провінційного маєтку у 1844 році Достоевський іде у відставку, щоб повністю присвятити себе літературному ремеслу. Його перший роман «Бедные люди» (1846) захоплено схвалений критикою, проте пізніші твори, видані одразу після нього, вважали на той час творчою невдачею, що призвело разом із патологічною пристрастю до азартних ігор до погіршення матеріального становища.

У 1847 році він зближується з групою петрашевців (революційний гурток у Санкт-Петербурзі, члени якого захоплювалися ідеями утопічного соціалізму). Через 2 роки письменника арештовують і засуджують до смерті. Вирок мали виконати 22 грудня 1849 року, але в останню мить замінили на каторгу. Ф.М. Достоевський провів 4 роки в кайданах на важких фізичних роботах у Сибіру. Протягом цього періоду стан здоров'я

Федір Михайлович
Достоевський
(1821-1881)
Фото, 1879 рік

Федора Михайловича дуже погіршився, тоді ж, як вважають, у нього стався перший епілептичний напад [2].

Твори письменника, написані після повернення до Санкт-Петербургу у 1859 році, зокрема «Униженные и оскорбленные» (1861), «Записки из мертвого дома» (1861-1862), відображають його досвід від перебування на каторзі. Літератор також заробляв на життя, видаючи щомісячну газету «Время», де й публікував свої романи. Після смерті дружини — Марії Дмитрівни Констант від туберкульозу у 1864 році, Федір Михайлович залишає Петербург, щоб поєднати свою долю із

Аполлінарією Сусловою, але через його надмірну пристрасть до ігор це закінчується невдачею.

Згодом письменник знов повертається до міста, де в 1866 році пише два романи — «Преступление и наказание» та «Игрок».

25 лютого 1867 року Достоевський одружився із Ганною Григорівною Сніткіною, своєю стенографісткою, котра добре розуміла його настрої залежності. У своїх мемуарах вона докладно описує хворобу чоловіка та спричинені нею напади [2]. Щоб уникнути кредиторів, молода пара покинула Росію і провела певний час у Німеччині, Італії і Швейцарії. Ф.М. Достоевський продовжував грати і програвав усі гроші, що потрапляли до нього, подружжя бідувало. Але дружина своїм терпінням і участю допомогла впоратися із залежністю.

Разом з тим літературна слава Федора Михайловича на батьківщині зростала. Після повернення до Росії письменник купив будинок в одному з провінційних містечок. У другому шлюбі він мав чотирьох дітей, причому один із синів страждав на епілепсію, ймовірно, спричинену енцефалітом. Саме в той час Ф.М. Достоевський написав два найпопулярніші романи, котрі визначили його як одного з найгеніальніших письменників в історії літератури. У романі «Идиот» (1869) головного героя князя Мишкіна зображено людиною смиренною, втіленням християнської чесноти. Створюючи образ князя, Достоевський, за власними словами, намагався описати «положительно прекрасного человека» [4], хоча окремі риси і деталі біографії Мишкіна автор запозичив з власного життя, зокрема, хворобу князя на епілепсію. Другий роман, «Бесы» (1872), який вважають дослідженням філософського нігілізму, здобув велике схвалення у критиків, що допомогло авто-

рові нарешті розрахуватися з боргами.

Федір Михайлович зображав персонажів з антагоністичними точками зору на свободу вибору, релігію, соціалізм, атеїзм, добро і зло. Багато зображених ним героїв, як і сам автор, страждають на епілепсію. Якщо ж безпосередньо звернутися до творів письменника, то, мабуть, найбільш інформативним є образ князя Мишкіна в романі «Идиот», якого, на думку літературознавців, Ф.М. Достоевський наділив власними стражданнями. Вони вважають, що автор настільки відверто змалював епілептичний характер в поєднанні з інфантілізмом і створив точні описи нападів, аур, постнападних станів, що це може служити наочними ілюстраціями по епілептології. Адже лише дійсно хворій на епілепсію людині під силу описати такі стани. До таких творів відноситься і роман «Игрок», в якому описана поведінка та переживання залежної від азартних ігор особистості. В романі прослідковується власний досвід Ф.М. Достоевського — залежність від гри в рулетку, з якою він роками вів невпинну боротьбу [3].

У 1878 році від нападу епілепсії помирає син Федора Михайловича — Олексій, втрату якого письменник тяжко переживав. У 1879 році виходить останній твір письменника — роман «Братья Карамазовы», багато в чому автобіографічний, насичений персонажами, які перебувають в різних психоемоційних станах. Ф.М. Достоевський працював над ним влітку 1877 року у селі Малий Прикіл (нині територія Малорибицької сільської ради Краснопільського району на Сумщині). Треба зазначити, що особистість Федора Карамазова, його відносини з синами письменник створював на підставі вражень, які виніс з батьківської сім'ї, ключовою фігурою також стає персонаж з епілептоген-

Ф.М. Достоевський у 26 років

Малюнок К. Трутовського, італійський олівець, папір, 1847 рік.
Зберігається в Державному музеї історії російської літератури імені Володимира Даля

ними порушеннями. Письменник детально характеризує не тільки вчинки героя, але й хід його думок, його внутрішні, часом жахливі переживання та марення.

Достовірних свідчень про те, коли ж все-таки у письменника був перший напад захворювання, не існує. Деякі вважають, що хвороба дебютувала ще в 9-річному віці, тоді як інші пов'язують початок епілепсії зі смертю батька у 1839 році, а треті — що хвороба почалася в 28-річному віці, саме після заслання в Сибір. Стан здоров'я Федора Михайловича значною мірою вплинув на його мову і стиль написання. Він пише нервово, напружено й імпульсивно; фрази інколи довгі та ускладнені, містять химерні скупчення розмовних висловлювань, офіційних, журнальних та наукових термінів, закордонних слів, назв та цитат, інколи перериваються короткими вставками. Цікаво, що улюбленим для Ф.М. Достоевського було слово «раптом» (рос. «вдруг»), тому багато подій у його романах починаються несподівано, без будь-яких попередніх пояснень. Автор

часто використовував повторення цього слова в різних інтонаціях, що шокувало літературних критиків. Він писав дуже педантично, заповнюючи весь вільний простір аркуша. До речі, зберігся аркуш рукопису роману «Бесы», який демонструє гіперграфію, асоційовану з використанням мінімального вільного простору, нерозбірливим почерком і проявами релігійності [3].

Ще у засланні, у 1850 році в Омському острозі Ф.М. Достоевський захворів на туберкульоз, а наприкінці життя, у січні 1881 року це захворювання у письменника перейшло у важку форму. 28 січня (9 лютого за старим стилем) Федір Михайлович попрощався із дружиною та дітьми, а ввечері того ж дня його не стало.

Незважаючи на популярність, яку письменник здобув у кінці свого життя, справжня всесвітня слава прийшла до нього вже після смерті. Зокрема, Фрідріх Ніцше визнавав, що Ф.М. Достоевський — єдиний психолог, у якого він міг дечому повчитися («Сутінки ідолів»). Так чи інакше, незважаючи на уявні і справжні діагнози, літературний геній Федора Михайловича Достоевського залишається незаперечним [4].

↑ Графічна композиція, включає зображення архітектурних деталей, каліграфічні нотатки та портретний начерк Другий зошит для нотатків до роману «Бесы». 1870 - 1871 роки.

↓ Портрет генерала Епанчина з роману «Идиот». 1868 рік. Має схожість з Олександром II — імператором Росії в цей час.

Малюнки з сайту: http://az.lib.ru/d/dostoewskij_f_m/text_08_10.shtml

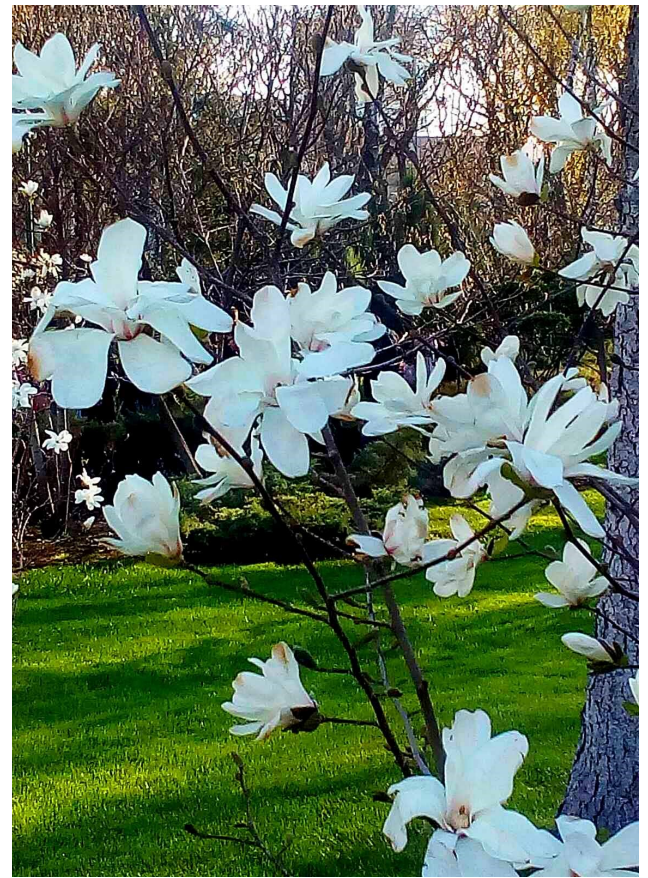
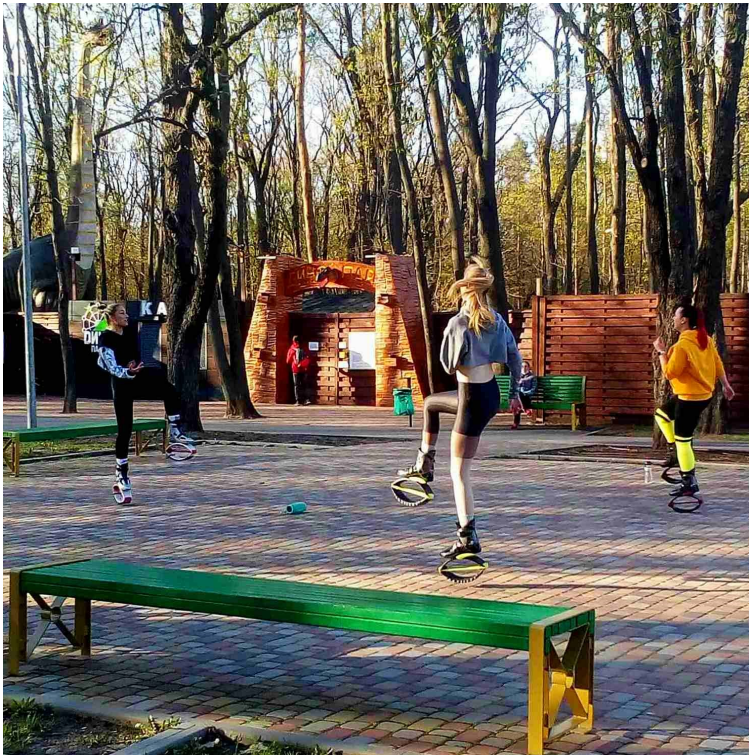
Використані джерела:

1. Кобылянский В. И. Анализ здоровья Ф. М. Достоевского, его личности и творчества с некоторых позиций генетики. Часть II / В. И. Кобылянский // Клиническая медицина. – 2015. – Т. 93, № 3. – С. 27-36.
2. Федір Достоевський: клінічний випадок скроневої епілепсії? / підготував Ю. Матвієнко // Медицина світу. – 2007. – Т. 23, № 4. – С. 275-281.
3. Мифы и реалии болезни Достоевского / подготовила О. Устименко // Нейроnews: психоневрология и нейропсихиатрия – 2011. – № 5. – С. 62-66.
4. Достоевский Ф. М. в воспоминаниях современников. В 2-х т. Т. 1 / редкол. : В. Вацура [и др.]. – Москва : Художественная литература, 1990. – 623 с.

Оксана Русанова

Харківський мілливий квітець

Хроніка подій

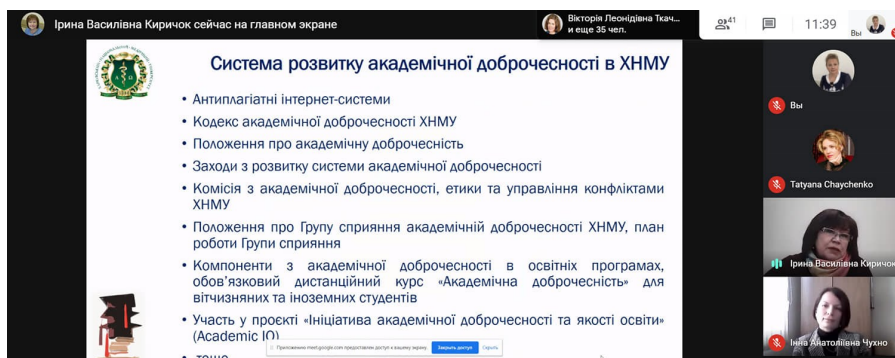
Ірина Киричок

Актуальні проблеми вищої медичної освіти і науки

Під такою назвою **8 квітня 2021 року** в Харківському національному медичному університеті (ХНМУ) в онлайн-форматі відбулась Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю, до роботи якої приєдналися понад 350 представників закладів вищої медичної освіти, провідних медичних установ країни, а також міжнародні партнери.

Обговорення нагальних питань вищої медичної освіти та науки, обмін досвідом щодо найкращих практик підготовки фахівців для медичної галузі проходили на шести секціях. В роботі секції 1 «Актуальні питання забезпечення якості вищої медичної освіти» взяли участь директорка Наукової бібліотеки ХНМУ Ірина Киричок та її заступниця з інформаційних технологій Тетяна Павленко, виступивши з доповіддю «Якість академічних текстів як складова доброчесних практик закладу вищої освіти».

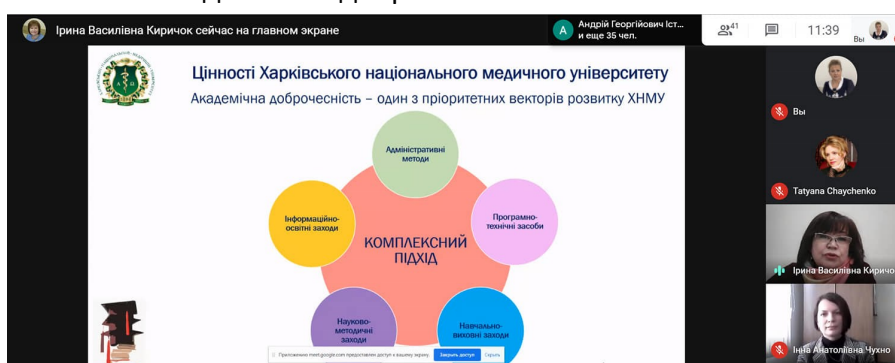
У цій доповіді зазначено, що особливого значення в системі академічної доброчесності набуває забезпечення якості підготовки академічних текстів та доброчесних публікаційних практик, адже вони мають значний вплив на формування репутації вишу у світовому освітньо-науковому просторі. Звернули увагу присутніх на систему розвитку академічної доброчесності (АД) в ХНМУ (використання антиплагіатних ін-

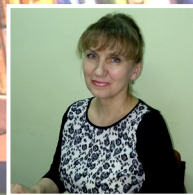
тернет-систем, нормативних баз з питань АД, внесення до освітніх програм компонентів з АД, професійної етики та деонтології, впровадження обов'язкового дистанційного курсу «Академічна доброчесність» для вітчизняних та іноземних студентів, участь у проєкті Американських Рад з міжнародної освіти «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic IQ) тощо). Ознайомили присутніх з роботою університету, спрямованою на підвищення якості академічних текстів та побудову успішної публікаційної кар'єри усіх представників академічної спільноти, зазначили вектори діяльності бібліотеки в цьому напрямку. Доповідь викликала жваву дискусію, і зокрема з питань академічної добро-

чесності в студентському середовищі щодо письмових робіт.

Також в межах конференції обговорювались питання особливостей організації дистанційного навчання в медичних ЗВО, інтернаціоналізації медичної освіти і науки, змісту і форм навчання через дослідження, проблеми практичної підготовки здобувачів вищої медичної освіти, підвищення кваліфікації та безперервного професійного розвитку фахівців медичної галузі. На пленарному засіданні підведено підсумки роботи заходу, зазначено актуальність обговорюваних питань для всіх учасників освітнього процесу, важливість обміну досвідом і думками на таких професійних майданчиках.

Хроніка подій

Валентина Серпухова

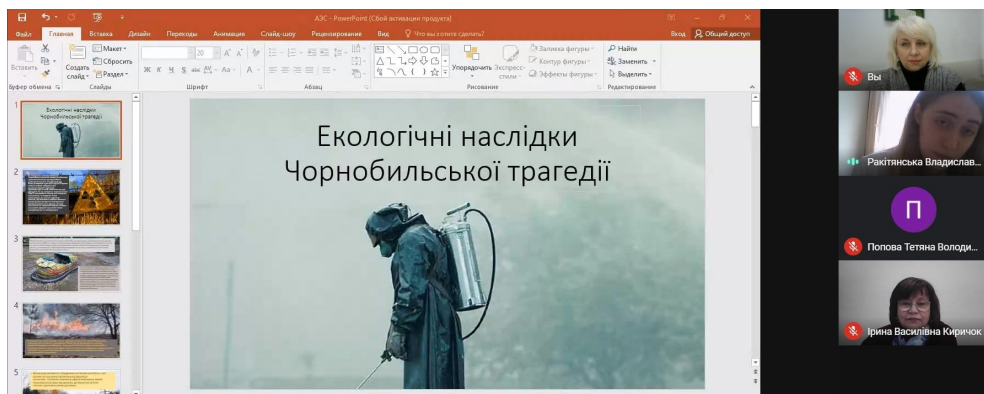
Чорнобильська трагедія: погляд через 35 років

26 квітня минуло 35 років від дня катастрофи на Чорнобильській АЕС. Проте, скільки б не пройшло часу, чорнобильський біль не відступає, чорною гіркою оселяючись в людських серцях. Жахливі наслідки аварії й до сьогодні відчувають на собі не тільки Україна, а й інші європейські держави. «Мирний» атом став причиною передчасної хвороби та смерті тисяч людей, передусім, тих, хто першим вступив у бій із рукотворною стихією.

Віддаючи данину поваги, співчуття ліквідаторам аварії та її численним жертвам, 26 квітня співробітниками Наукової бібліотеки, кафедр університету та студентством ХНМУ в онлайн-форматі було проведено круглий стіл «Чорнобильська трагедія: погляд через 35 років», який зібрав близько 50 осіб.

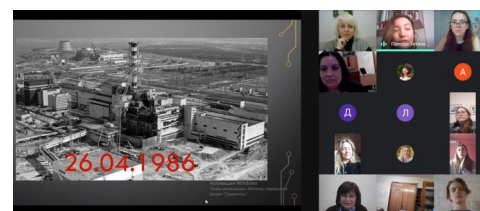
Захід зі вступною промовою відкрив проректор з науково-педагогічної роботи університету І.В. Летік і передав слово ведучій круглого столу, директорці Наукової бібліотеки І.В. Киричок. Вона згадала імена співробітників ХНМУ, в житті яких аварія зіграла не останню роль: в університеті працює 3 ліквідаторів наслідків катастрофи. Серед них Б.А. Залевський, проректор з адміністративно-господарчої роботи, водій О.В. Кисленко та сторож гуртожитку М.Я. Дорошенко.

Серед працівників нашого університету є й безпосередні меш-

канці постраждалих територій: І.О. Муризіна, доц. кафедри акушерства та гінекології № 1, О.С. Волкова, доцент кафедри терапевтичної стоматології. І.Ю. Муризіна, активна учасниця круглого столу, поділилася своїми спогадами про перші дні катастрофи на Чорнобильській АЕС. Нею було загострено увагу на окремих моментах організації евакуації населення за межі враженої зони.

Про медичні та екологічні наслідки катастрофи розповідали спікерки-студентки Т.В. Попова та В.В. Ракітянська. Цікаву інформацію про внесок медиків у ліквідацію наслідків чорнобильської аварії надала спікерка-студентка Є.В. Слухай. О.Л. Літовченко, асистентка кафедри та гігієни № 2 у своїй доповіді приділила увагу сучасним аспектам радіаційної безпеки населення України. Співробітниця Наукової бібліотеки М.В. Заговора ознайомила учасників круглого столу з науковою та художньою літературою про Чорнобильську катастрофу.

Цей меморіальний захід організовано Науковою бібліотекою (модераторка — І.В. Киричок, директорка бібліотеки) і сектором медіа-простору ГО «Студентське самоврядування ХНМУ» (модераторка — Є. Скиданенко, студентка).

З роками все менше залишається свідків тих жахливих подій, притупляється гострота пережитого. Але ми напевно не знаємо як в майбутньому чорнобильська трагедія змінить екологічний стан планети та вплине на подальшу еволюцію всього живого. Катастрофа сама не дасть про себе забути як би нам цього не хотілося. Тому ми маємо вивчати наслідки аварії і надалі, робити усе можливе, щоб запобігти її повторення.

ЗАПРОШУЄМО ОЗНАЙОМИТИСЬ З ВИСТАВКАМИ:

Книжкові виставки (традиційні):

«В.С. Приходько: лікарка, вчена, педагогиня»
(до 90-річчя від дня народження) – з 14 травня

«Європа крізь віки і кордони»
(до Дня Європи) – з 15 травня

Місце експозиції: Абонемент наукової літератури з читальною залом
(проспект Науки 4, корпус «Б»)

Віртуальні виставки:

«Перемога в серцях поколінь»
(до Дня пам'яті та примирення і 76-ї річниці перемоги над нацизмом
у Другій світовій війні 1939–1945 років) – з 8 травня

«Митець великого таланту»
(до 150-річчя від дня народження Василя Стефаника, українського письменника) – з 14 травня

«Приходько Валентина Семенівна»

(до 95-річчя з дня народження докторки медичних наук, професорки, заслуженої діячки науки і техніки України, завідувачки кафедри педіатрії ХНМУ (1965-2002) – з 14 травня

З віртуальними виставками пропонуємо ознайомитися на сайті НБ ХНМУ

<http://libr.knmu.edu.ua/>

*Вітаємо співробітників Наукової бібліотеки
з ювілеєм та днем народження
у квітні*

Вінокурову Іліну!

Борзенкову Вікторію!

Вознюк Наталю!

Гаєву Наталю!

Іваненка Сергія!

Контакти:

м. Харків,
пр. Науки, 4

тел. (057)7077209

моб. (097)9937709

e-mail: km.kustova@knmu.edu.ua

Редакційна колегія:

Киричок І.В. (головний редактор)

Русанова О.А. (відповідальний редактор)

Кустова К.М.

Гаєва Н.Д.

Борисова О.П.

